

Digistä mua!

**H
a
e

m
u
t
!**

Sisällys

Hae mut! ja Digistä mua! 3

Heidi Vesa/Hankepäällikkö

Minne nuoret ovat kadonneet ja miten lukutaito auttaa löytämään heidät? 4

Vieraskynä: Aleksis Salusjärvi

Sankarille töitä 8

Katja Asikainen

Kerro tarinasi - video vanhoista valokuvista11

Liisa Pöllänen

Hae mut ja Digistä mua! -hanke

Taitto: Liisa Pöllänen

Paino: Savion kirjapaino

2020

Hae mut! ja Digistä mua!

Järvenpään Opisto koordinoi vuosina 2019-2020 Opetushallituksen rahoittamaa Hae mut! ja Digistä mua! -hanketta, jossa vahvistettiin aikuisten perus- ja digitaatioita. Hankekumppaneina olivat Keravan Opisto, Tuusula Opisto ja Jokelan Kansalaisopisto. Hanke järjesti Pop Up -tyyppisiä ohjaus-, tuki- ja koulutustapahtumia. Näissä tilaisuuksissa sai tietoa ja käytännön opastusta digiasioista, sekä ohjausta olemassa oleville kursseille ja koulutuksiin. Pop Up -tapahtumia toteutettiin asiakkaille luonteivissa toimintaympäristöissä. Digineuvontaa järjestettiin yhteistyössä ammattiin opiskelevien datanomiopiskelijoiden kanssa.

Lisäksi järjestimme henkilökohtaista ohjausta ja tukea aikuisille, joilla on riski jäädä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle heikkojen perustaitojen, kuten puutteellisten digitaalisten taitojen osalta. Toimintakykyä vahvistettiin yksilövalmennuksen ja pienimuotoisen ryhmävalmennuksen keinoin. Järjestimme mm. ohjausta luki- ja kirjoitustaidon sekä sähköisten asiointitaitojen vahvistamiseksi. Toiminta järjestettiin työpajoilla, kerhoissa ja osana muuta ohjaus- ja neuvontatyötä. Keskiössä oli hakeva toiminta niiden henkilöiden tavoittamiseksi, jotka hyötyisivät tällaisesta ohjauksesta. Verkostoiduimme laajasti alueen eri toimijoiden kanssa.

Hankkeen tehtävänä oli luoda oppimiselle ja kasvulle suotuisia yhteyksiä paikallistasolla ja yli kuntarajojen. Toimimme yhteyksien mahdollistajana ja ennakkoluulottomana kokeilijana. Toimintamme periaatteena oli asiakaslähtöisyys, valmentava työote sekä yhteisöllisyyden rakentaminen toimijoiden välille. Hankkeessa syntyi palvelujen systeeminen malli, jossa toimijoiden ja toimialojen raja-aidat poistuivat.

Heidi Vesa (KM)
hankepäällikkö

*Tässä vihkosessa
haluamme kertoa teille
muutamasta
hankkeesta syntyneestä
konseptista ja mallista.*

*Vieraskynällä
kirjoittaa Aleksis
Salusjärvi, joka puhui
myös hankkeen
päättöseminaarissa
marraskuussa 2020.*

VIERASKYNÄ

**Minne
nuoret
ovat kadonneet
ja miten
lukutaito auttaa
löytämään heidät?**

Nuoret syrjäytyvät Suomessa kahdella tavalla: Osa nuorista jää kotiinsa esimerkiksi kiusaamisen tai psyykkisten ongelmien vuoksi. He eristäytyvät maailmasta ja heidän sosiaaliset suhteensa kuihtuvat. Toinen tapa syrjäytyä on se, että nuori ei enää uskalla mennä kotiinsa väkivallan ja päihteiden takia. Kotona ei ole turvallisia aikuisia, ja nuori on oppinut sekä ratkaisemaan että synnyttämään ongelmia väkivallalla.

Aleksis Salusjärvi
Kulttuuritoimittaja ja
sanataidekouluttaja

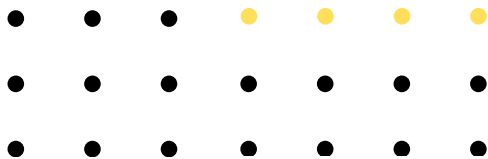
Teen töitä näiden molempien ryhmien parissa, parhaiten tunnen jälkimmäisen ryhmän. Heidän polkunsä kulkee yleensä huostaanoton kautta lastenkotiin. Mitä vaikeampi tilanne nuorella on, sitä pohjoisemmaksi hänet Suomessa sijoitetaan. Etäisyyden tarkoitus on katkaista suhteet päihdeporukoihin, jotka ovat nuoren ainoita sosiaalisia suhteita. Usein se ei onnistu, ja tapaan nuoren vankilassa, joka on syrjäytymisen pussinperä.

Kotiin jääneitä nuoria tapaan neuropsykiatrisen puolen sairaalakouluissa. Koulunkäyntiongelmät lisäävät ongelmia mielenterveydessä. Kierteen katkaisemiseksi tarvitaan ympäristö, jossa ongelmiin osataan puuttua monipuolisesti. Jos haluaa ymmärtää, mitä ulkopuolisuus tarkoittaa käytännössä, paras paikka on alkaa joko vankiloiden nuortenosastoilta tai sairaalakouluista.

Kierteen katkaisemiseksi tarvitaan ympäristö, jossa ongelmiin osataan puuttua monipuolisesti.

Yhteiskunnalla on näille nuorille yksi sana: "syrjäytynyt", joka ei selitä ollenkaan sitä todellisuutta, jossa nuoret elävät. Lääkkeet (sekä konkreettiset että kuvainnolliset) ovat näille kahdelle eri porukalle hyvin erilaiset. Heidän itseymmärrystään kuitenkin yhdistää yksi asia: heillä ei ole tunnetta, että he olisivat tulleet elämässään ymmärretyiksi. He näkevät yhteiskunnan ja itsensä välissä etäisyyksiä, joita aikuisena työssä käyvänä ihmisenä voi olla vaikeaa edes kuvitella.

*Näillä nuorilla on yhteisenä
ongelmana se, ettei heillä ole
riittävästi keinoja tehdä itseään
ymmärretyksi.*

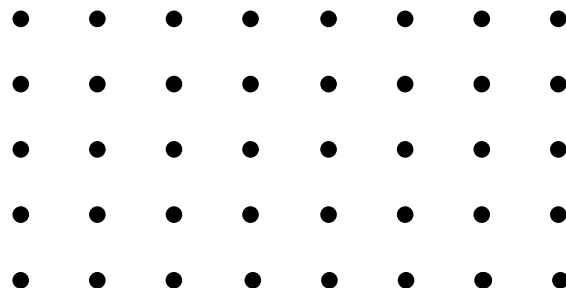
Se onkin asian ydin: Näillä nuorilla on yhteisenä ongelmana se, ettei heillä ole riittävästi keinoja tehdä itseään ymmärretyksi. Ihmisyyden sosiaalisuus on ymmärretyksi tuleminen on luultavasti tärkein yksittäinen asia, jolle kaikki muu elämässä perustuu. Jo lyhyt ulkopuolisuuden tunne on lamaannuttava. Jokainen, joka on tullut sivuutetuksi tai mitätöidyksi, muistaa pitkään, miten ahdistava tunne se on. Osalle nuorista se on arkikokemus.

Yksinkertaisin keino itsensä ymmärretyksi tekemisen parantamiseen on lukutaidon lisääminen. Me kommunikoimme ja ajattelemme enimmäkseen kielellä, sanoilla. Kielellisen ajattelun ja itseilmaisun tukeminen antaa parhaat työkalut ymmärretyksi tulemiseen. Kun oppii ilmaisemaan itseään monipuolisesti, siihen saa laaja-alaiset välineet. Se kattaa sekä sosiaaliset suhteet että itseymmärryksen. Yhtä tärkeää kuin on tehdä itsensä ymmärretyksi muiden silmissä, on kyky osata selittää itselleen omia mielenliikkeitään.

Lukutaito on polarisoitunut, koska emme osaa kertoa riittävän selkeästi nuorille sen merkitystä. Kun sanomme, että lukeminen on hyvä asia, he kysyvät perustellun kysymyksen: "so what?" Jos siihen ei osaa vastata, on toimintaan mahdoton motivoida ketään. Koska oppimistulokset polarisoituvat jatkuvasti, näyttää selvältä että kyse on rakenteellisesta viasta.

Paradoksi koko tässä tilanteessa on se, että nekin nuoret, jotka alisuoriutuvat roimasti koulussa, osoittavat oma-aloitteisuutta ja lahjakkuutta tekstitaidoissa muualla, tyypillisesti netissä. Hyvin monet rikostaustaiset nuoret tekevät räppiä kunnianhimoisesti. He kirjoittavat riimejä, tekevät taustoja ja äänittävät kappaleita. Suurin osa myös julkaisee niitä eri alustoilla. Yleensä aikuiset nuoren ympärillä eivät ole tästä tietoisia.

*Kielellisen ajattelun ja
itseilmaisun tukeminen antaa
parhaat työkalut ymmärretyksi
tulemiseen lisäämiseen."*

Vielä merkittävämpää on se, että nuorten sosiaaliset suhteet ovat riippuvaisia digitaalisesta maailmasta. Erityisopetuksessa tapaamani nuoret ovat melko usein kännykkäriippuvaisia. Etenkin tytöt saavat uskomattoman määrän viestejä, joissa ikäiseni sedät vokottelevat heitä drakonisille poluille. Lukutaito on näille nuorille konkreettinen eloonjäämistaito: heidän selviytymisensä riippuu siitä, miten hyvin he tunnistavat kirjoittajan motiivit viestien rivien väleistä. Voittopuolisesti he ovat siinä taitavia.

Lukutaito on näille nuorille konkreettinen eloonjäämistaito.

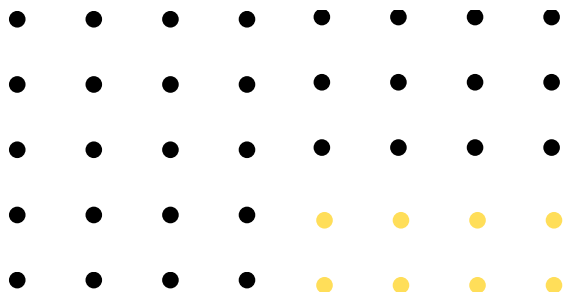
Lukihäiriö tai adhd ei estä nuorta näkemästä sekä tekstin kirjaimellista merkitystä että sen implisiittistä tekijää. Ja mitä suurempi ero näiden kahden merkitystason välillä on, sitä epäluuloisemmaksi nuori muuttuu. Tällaista kutsutaan akateemisessa maailmassa hyväksi lukutaidoksi, kyvyksi tunnistaa tekstin potentiaalisia merkityksiä. Tippuvat ja alisuo-

Kuva: Erik McLean

Monet erityisopetuksessa olevat nuoret ovat riippuvaisia älypuhelimestaan.

riutuvat nuoremme siis hallitsevat tekstitaitoja niin kaunokirjallisesti lyriikassa kuin asiakirjoittamisessa viestien vaihdossa. Heille ei vain ole kerrottu, että se on juuri sitä tekstitaitoa, jota haluamme heille koulussakin opettaa. Digitaalinen maailma voi toimia tässä ratkaisuna, kunhan nuorella on kontakti turvalliseen aikuiseseen, jonka kanssa voi asiaa opetella.

Sankarille töitä

Kuvittele, että olisit Supermies tai Wonderwoman. Miten helppoa olisikaan löytää töitä, ja miten helppoa olisikaan kirjoittaa työhakemus ja kuvailla sinne osaamistasi. Supersankareillahan taitoja riittää. Onhan meillä muillakin toki osaamista, mutta itseään voi olla vaikea kehua ilman supervoimia.

Puimme Hae mut! -hankkeen Supersankarit-työpajassa supersankarin viitan harteillemme ja pohdimme, millaisia ominaisuuksia viitan alta voisi löytyä. Kuvittelimme maailman, jossa supersankareita ei enää tarvita ja jossa sankareiden on etsittävä uusia töitä. Nuoret saivat miettiä, millaiseen työhön mm. Batman ja Darth Vader voisivat sopia, ja kirjoittaa sitten työttömille sankareille työhakemukset. Hakemuksessa sai luvan kanssa liioitella, käyttää superadjektiveja, keksiä sankareille sekä työhistoriaa että koulutuspolkua ja tuoda lisäksi hakijan persoonaa esille. Tärkeää oli myös muistaa pitää pieni pilke silmäkulmassa, sillä hauskuus edistää oppimista. Harjoituksen oli tarkoitus antaa nuorille malli hakemuksen kirjoittamiseen sekä tehdä omankin hakemuksen kirjoittamisesta hausempaa. Aina voi siirtää vähän Batmanin taitoja itselleenkin.

Kun supersankarit oli saatu onnistuneesti työllistymään, saivat nuoret kokeilla, miltä tuntuisi alkaa itse sankariksi. Nuoret kirjoittivat käsikirjoituksen elokuvan kohtaukseen, johon sijoittivat myös itsensä ja omat supervoimansa. Meiltä jokaiseltahan löytyy supertaitoja, jotka toivottavasti ovat käytössä vielä tämän työpajan jälkeenkin.

Katja Asikainen (FM)
Projektityöntekijä ja
suomen kielen opettaja

Kirjoittamisessa on voimaa. Supervoimien lisäksi kirjoittamalla voi luoda kokonaisia maailmoja ja hahmoja näihin maailmoihin. Elävät pelit -työpajassa uppouduimme peleihin ja nuoret saivat suunnitella omaan peliinsä liittyvän maailman. Nuorten piti miettiä, mihin aikaan ja millaiseen ympäristöön peli sijoittuu, keitä pelin maailmassa asuu ja kuka tai mikä siellä asioista päättää. Peliin suunniteltiin myös hahmoja ja näiden kohdalla piti pohtia, mitä hahmo mahdollisesti ajattelee, tuntee tai pelkää sekä myös miltä hahmo näyttää ja kenelle hän kertoo salaisuuksiaan. Saimme tutustua näissä maailmoissa mm. universumin laidalta toiselle hyppivään tähtisoturiin sekä mieheen, jolla oli lemmikkinä kivi nimeltä David.

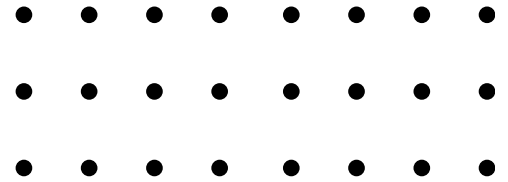

Kuva: Craig McLachlan

Pelien hahmot alkoivat elää ja kertoa salaisuuksien lisäksi ongelmistaan. Nuoret kirjoittivat hahmojen puolesta kirjeen, jossa nämä pyysivät apua. Valitsimme ryhmästä toisen nuoren, joka eläytyi kirjeen vastaanottajan rooliin ja kirjoitti vastauksen. Lopuksi hahmot vielä kohtasivat ja saimme todistaa riemullisia ja surullisiakin jälleennäkemiä.

*Tärkeää oli myös muistaa pitää
pieni pilke silmäkulmassa, sillä
hauskuus edistää oppimista.*

Nuoret loivat upeita maailmoja, hyvin mietittyjä hahmoja, tunteikkaita kirjeitä ja taidokkaita vastauksia. Kaikkeen tähän tarvittiin vain paperia ja kyniä, sekä ripaus kannustusta ja rohkaisua. Taitoa nuorilta löytyi omasta takaa, kuten myös rohkeutta jakaa omaa mielikuvitustaan toisille. Toivottavasti he muistavat olla ylpeitä omista teksteistään nyt ja myöhemminkin.

Lukemisen apuvälineet -työpajassa keskityimme lukemisen ja oppimisen haasteisiin. Tulkitsimme ensin JVG:n biisiä ja mietimme, kuka tekstissä puhuu ja miten hän haluaa meihin vaikuttaa. Keskustelimme oppimiseen, lukemiseen ja muistamiseen liittyvistä haasteista ja kehitimme näihin sopivia apuvälineitä. Paljon apukeinoja on jo olemassa, ja montaa näistähän me kaikki jo käytämmekin. Testasimme myös erilaisia muistitekniikoita peliaiheisen tekstin kanssa ja saimme aikaan niin riemastuttavan muistilauseen, että sen muistimme vielä seuraavanakin päivänä. Tein myös lukemisen apuvälineistä kertovan Lukusankarit-animaatiovideon, joka löytyy hankkeen Peda.net-sivuilta, kuten myös muut työpajojen materiaalit ja ohjeet.

Hae mut! -hankkeen työpajojen tavoitteena oli vahvistaa nuorten luku- ja kirjoitustaitoa. Työpajoista nuoret saivat positiivisia kirjoituskokemuksia kuten myös malleja arjessa tarvittaviin kirjoituksiin sekä apukeinoja lukemisen haasteisiin. Työpajat järjestettiin vuoden 2020 keväällä ja syksyllä Tuusulassa, Järvenpäässä ja Keravalla. Osa työpajoista toteutettiin kahden tai neljän tunnin lähityöpajoina, osa kahden tunnin etätyöpajoina.

**Hae mut! ja Digistä mua! hanke:
[https://peda.net/jarvenpaanopisto/
haemutjadigistamua](https://peda.net/jarvenpaanopisto/haemutjadigistamua)**

**Kerro tarinasi
- video vanhoista
valokuvista**

Liisa Pöllänen (TM)
Kuvataideopettaja

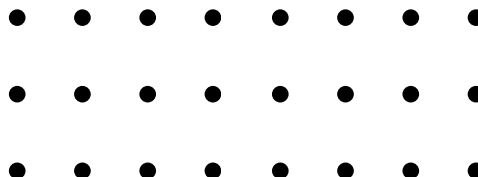
Kerro tarinasi - video vanhoista valokuvista on konseptissa ideana on rohkaista osallistuja digitaalisten välineiden ja taitojen haltuunottoon tarjoamalla toimintaa, jossa osallistujien omat tarinat ja omat valokuva-arkistot ovat pääosassa. Tavoitteena konseptissa on, että toiminta olisi osallistujalle niin kiinnostavaa ja henkilökohtaisesti motivoivaa, että osallistuja oppii digitaitoja ikään kuin *huomaamattaan* työskentelyn edetessä.

Vanhat valokuvat ovat kiinnostavia ikkunoita menneisyyteen. Harkituissa otoksissa on filmille ja lopulta paperille on tallentunut persoonallisuuksia ja mielenkiintoista historiaa. Mykkien kuvien tarinat jäävät arvoituksiksi ilman kuvan sisällön tuntevan ihmisen kertomusta. Konseptin ideana on ohjata ihmisiä oppimaan taidot, joiden avulla he voivat itse siirtää kuva-arkistonsa digitaaliseen muotoon ja koostaa kuvista kokonaisuuksia, joihin elokuvamuodossa voidaan liittää myös kuvien tarina lausuttuna tai tekstitettynä kertomuksena. Valokuvien tarinat heräävät eloon ja tieto kuvien henkilöistä ja tapahtumista säilyy.

Video vanhoista kuvista -konseptissa pyritään siihen, ettei matkan varrella opetella mitään ylimääräistä, vaan kaikki digitaaliset käsitteet ja taidot palvelevat tarinan kertomisen tavoitetta. Samalla pyritään siihen, että opittavien asioiden merkitys avautuu ja selittyy konkreettisessa tekemisessä. Olennaisena periaate ohjauksessa oli myös, että vastaantulevat haasteet kohdataan yhdessä. Opettajakaan ei osaa kaikkea.

Prosessin aikana pieniä ja isoja pulmia ratkottiin yhdessä ja usein ratkaisu tulikin ensimmäisenä osallistujalta, joka uteliaisuudella ja kokeiluilla sai ongelman ratkottua. Tekniikan jatkuvasti kehittyessä ovat utelias asenne ja valmius kokeilemiseen digitaaloista tärkeimpiä.

Konseptin pilottiryhmä kokoontui keväällä 2020 viikoittain työstämään valokuvatarinoitaan video-muotoon. Ensimmäisellä kerralla osallistujia oli pyydetty ottamaan mukaan noin viisi kuvaa kotialbumeistaan ja kertomaan muulle ryhmälle alustavia tarinaideoita, siis erilaisia rajoituksia. Ryhmässä ihasteltiin osallistujien upeita kuvia ja inspiroiduttiin esiin tulleista tarina-aihoista. Toisten pohdintojen pohjalta tehtiin myös uudelleen rajoituksia tai valintaa, mihin omaan ideaan tarttua.

Konseptin keskiössä ovat tarinat, mutta prosessin aikana osallistujat oppivat laajasti myös erilaisia digitaalisia taitoja. Ensimmäisenä digitaalisena taitona opittiin skannaaminen. Sen yhteydessä opittiin useita erilaisia käsitteitä, koska jo skannatessa oli otettava huomioon kuvien lopullinen käyttötarkoitus: millaisessa kuvasuhteessa ja millaisella tarkkuudella video tullaan tekemään? Mitkä ovat laajakuvaformaatin pikselimitat teräväpiirtolaadulla? Millaisella resoluutiolla kuva tulee skannata, jotta skannatussa tiedostossa pikselit riittävät? Entä miten asiaan vaikuttaa se, jos kuva onkin pystysuorassa tai jos kuvasta halutaan zoomata vain pieneen osaan? Näitä kysymyksiä kuva kuvalta pyöritellessä osallistujat tulivat tutuiksi varsin monien digitaalisten käsitteiden ja lainalaisuuksien kanssa.

Kuvien skannaamisen jälkeen kuvat täytyi siirtää pois skanneriin liitetystä tietokoneelta iPadeihin, joilla kuvat lopulta yhdistettiin videoiksi. Tässä vaiheessa osallistujat tulivat tutuksi pilvipalvelujen kanssa. Käytettäväksi pilvipalveluksi valikoitui Peda.net, koska hankkeeseen osallistuvat opistot olivat ottamassa oppimisalustaa käyttöön ja sen käytöstä haluttiin ko-

"Digiengin" työskentelyä.
Kuva: Ari Mattila (Digiengi-nimen keksijä)

*Konseptin keskiössä ovat tarinat,
mutta prosessin aikana osallistujat
oppivat laajasti myös erilaisia
digitaalisia taitoja.*

kemuksia. Pilven kautta kuvat saatiin ladattua iadien kuvagalleriaan, josta ne olikin jo helppo siirtää imovie-sovellukseen, jota käytimme editoimiseen. Aika joukko digitaitoja oli opittu ennen kuin oli edes päästy prosessin varsinaiseen sisältöön eli video-editointiin!

Tuula Piensohon videoon on tallentunut 1950-luvun Pohjois-Norjan eksotiikkaa. Tuulan kertomuksen mukaan Tromssan kadulla vastaan tullut täytetty jääkarhu kiehtoi, mutta ei kauhistuttanut lapsia.

Valokuvien skannaamisen ja tiedostojen siirtämisen ohella oli koko ajan sivussa kehitelty eteenpäin tarinoita storyboard- eli kuvakäsikirjotusrunkojen avulla. Storyboardissa suunnitellaan kuvien järjestys ja kuviin liittyvät tekstit tai selostukset sekä mahdolliset taustamusiikit tai äänitehosteet.

Videoeditoinnissa kuvat opeteltiin asettelemaan oikeaan järjestykseen aikajanelle, muokkaamaan kuvan kestoja ja leikkauksen tyyliä, rajaamaan kuvaa tai lisäämään "kameraliikkeitä" eli zoomaamaan kuvaan. Lisäksi editoinnissa opeteltiin lisäämään tekstejä, nauhoittamaan selostuksia eli dubbaamaan ja lisäämään taustamusiikkia ja äänitehosteita. Taustamusiikkien yhteydessä opittiin myös tekijänoikeuksista sekä etsimään creative commons -lisenssillä julkaistuja sävellyksiä taustamusiikeiksi.

Osa editoinnin sisällöistä opittiin etäopetuksessa, johon myös Vanhojen kuvien ryhmä siirtyi koronaepidemian keväällä 2020 aiheuttaman poikkeustilan vuoksi. Etäopetus toteutettiin Facebook-ryhmässä, johon ohjaajana toteutin ohjevideoita ja ohjausaikoina päivystin neuvomassa vastaantulevissa haasteissa. Neuvontaa tein myös puhelimitse. Poikkeustilan aiheuttamista haasteista ja etäopetuksesta huolimatta lähes kaikki opiskelijat saivat videonsa valmiiksi kevään päätteeksi.

Oli aika oppia editointiprojektin viimeistely eli tallentaminen videotiedostoksi ja valmiin videon siirtäminen Wetransfer-palvelun kautta omalle tietokoneelle. Videoita oli syntynyt monista eri aiheista: omien sukujen tarinoita, matkakertomus

*Kauniit vanhat kuvat ja
mielenkiintoiset tarinat näyttivät
upeilta suurella valkokankaalla
pimeässä salissa.*

1950-luvun Pohjois-Norjassa ja -Ruotsissa, telakoiden arkea viime vuosikymmeninä, maalaisukin tarinoita lapsenlapsille, teinien mökkireissu 1960-luvulla... Mielenkiintoisia tarinoita johdattivat eteenpäin toinen toistaan upeammat vanhat kuvat.

Poikkeustilan hieman hellittäessä uskalsimme myös juhlistaa päätökseen saatua prosessia järjestämällä ensi-ilta elokuvateatteri Studio 123:ssa Järvenpäässä. Suuressa salissa turvavälien pitäminen oli mahdollista. Kahdeksan erilaista tarinaa viihdytti ja kosketti ympäri salia sijoittunutta tekijäyleisöä - kaikki uunituoreita ohjaajia omassa ensi-illassaan. Kauniit vanhat kuvat ja mielenkiintoiset tarinat näyttivät upeilta suurella valkokankaalla pimeässä salissa. Hieno prosessi oli saanut arvoisensa päätöksen.

Uunituoreet elokuvaohjaajat ensi-illassaan
elokuvateatteri Studio 123:ssa Järvenpäässä.
Kuva: Liisa Pöllänen

